

Postanowienie z dnia 27 lutego 2002 r., III CKN 449/00

Jeżeli sąd drugiej instancji uwzględni powstałą w toku postępowania apelacyjnego – ze względu na upływ czasu – zmianę wartości składników majątkowych wchodzących w skład majątku wspólnego, dokonuje ponownego ustalenia – na dzień zamknięcia rozprawy przed sądem drugiej instancji – wartości wszystkich składników majątku wspólnego.

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sędzia SA Anna Owczarek

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Lidii S. przy uczestnictwie Marka S. o podział majątku dorobkowego, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na rozprawie w dniu 27 lutego 2002 r. kasacji wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Kielcach z dnia 18 listopada 1998 r.

uchylił zaskarżone postanowienie w części uwzględniającej apelację uczestnika oraz w części rozstrzygającej o kosztach i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Kielcach do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 3 października 1997 r. Sąd Rejonowy w Kielcach dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków Lidii i Marka S. w ten sposób, że wnioskodawczynie przyznał spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. W. nr 7/32, a uczestnikowi prawo wieczystego użytkowania nieruchomości położonej w K., składającej się z działki o powierzchni 19 m², zabudowanej garażem, a ponadto rozdzielił między uczestnikami ruchomości (przedmioty urządzenia domowego) i – ustalwszy wartość przedmiotu podziału na kwotę 44 309,37 zł – zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika dopłatę w kwocie 10 324,49 zł.

Apelację uczestnika od tego orzeczenia Sąd Wojewódzki w Kielcach – postanowieniem z dnia 18 listopada 1998 r. – uwzględnił w części, w ten sposób, że „podwyższył” wartość przedmiotu podziału do kwoty 52 027,65 zł, i w związku z tym zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika nie kwotę 10 324,49 zł, lecz kwotę 18 042,80 zł. Sąd Wojewódzki uwzględnił upływ czasu trwania postępowania międzyinstancyjnego, w związku z czym ustalił, że w dniu orzekania w drugiej instancji wartość spółdzielczego prawa do lokalu jest wyższa niż ustalił to Sąd pierwszej instancji, a mianowicie wynosi kwotę 35 345,55 zł. W konsekwencji podwyższył spłatę należną uczestnikowi o różnicę między wartością prawa do lokalu w dniu orzekania przez Sąd Rejonowy a wartością tego prawa w dniu rozpoznawania apelacji.

W kasacji opartej na pierwszej podstawie wnioskodawczynie zarzuciła naruszenia art. 212 § 1 k.c. i wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie apelacji uczestnika.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeszcze w czasie obowiązywania systemu rewizyjnego przyjęto w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że sąd drugiej instancji obowiązany jest uwzględnić powstałą w toku postępowania odwoławczego znaczną zmianę wartości składników majątkowych wchodzących w skład majątku wspólnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1982 r., III CZP 51/82, OSPiKA 1983, nr 12, poz. 256, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1983 r., III CZP 23/83, OSNCP 1984, nr 4, poz. 44). W systemie apelacyjnym pogląd ten nie tylko zachował aktualność, ale – zważywszy na rozpoznawcze (merytoryczne) powinności sądu odwoławczego – nabrał nowego, dyrektywnego znaczenia. Z tego względu decyzja Sądu Wojewódzkiego, zmierzająca do ustalenia wartości przedmiotu sprawy na dzień zamknięcia rozprawy przed sądem drugiej instancji nie może być kwestionowana, gdyż odpowiednie stosowanie w postępowaniu apelacyjnym przepisu art. 316 § 1 k.p.c. oznacza, że sąd drugiej instancji obowiązany jest – przy uwzględnieniu unormowań zawartych w art. 381 i 382 k.p.c. – brać pod uwagę zmiany w stanie faktycznym i prawnym sprawy, wpływające na treść orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 259/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 82 i z dnia 29 lipca 1998 r., II CKN 748/97, „Biuletyn SN” 1999, nr 1, s. 9).

Dokonując korekty w zakresie ustalenia wartości przedmiotu sprawy (majątku wspólnego), Sąd drugiej instancji popełnił jednak błędy, które – trafnie wytknięte w ramach podniesionej podstawy kasacyjnej – powodują konieczność ponownego rozpoznania sprawy. Rzecz w tym, że ustalając wartość majątku wspólnego na dzień orzekania co do apelacji, Sąd Wojewódzki dokonał “przeszacowania” tylko wartości spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, pozostawiając na uboczu pozostałe składniki majątkowe. W efekcie doszło do zastosowania różnych kryteriów czasowych określenia wartości przedmiotu sprawy w odniesieniu do różnych składników majątku wspólnego, co doprowadziło do zniekształcenia wysokości dopłat w stosunku do udziałów w majątku wspólnym, a tym samym do obrazu art. 212 § 1 k.c., który przewiduje wyrównanie wartości udziałów, a nie ich zróżnicowanie. Można zatem postawić tezę, że jeżeli sąd drugiej instancji uwzględniła powstałą w toku postępowania apelacyjnego – ze względu na upływ czasu – zmianę wartości składników majątkowych wchodzących w skład majątku wspólnego, obowiązany jest dokonać ponownego ustalenia na dzień zamknięcia rozprawy przed sądem drugiej instancji wartości wszystkich, a nie tylko wybranych składników majątku wspólnego.

Ponadto, jak trafnie zauważyła skarżąca, Sąd Wojewódzki, podwyższając spłatę na rzecz uczestnika, nie uwzględnił faktu, że wysokość należnej mu spłaty, odnoszona do całej zwyżki wartości spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, mogła obejmować co najwyżej połowę tej zwyżki; to oczywiste, gdyż prawo do lokalu stanowi majątek wspólny o równych udziałach.

Z tych względów Sąd Najwyższy, uznając kasację za usprawiedliwioną, orzekł, jak w sentencji (art. 393¹³ § 1 w związku z art. 108 § 2, art. 393¹⁹ i 391 § 1 k.p.c.).